

Порядок відшкодування шкоди та виплати страхового відшкодування при обопільній вині учасників ДТП

Не рідко зустрічаються випадки, коли в настанні дорожньо-транспортної пригоди винні обидва учасники дорожнього руху. Не дивлячись на те, що з теоретичної точки зору відшкодування шкоди внаслідок такої пригоди не викликає питань, то з практичної точки зору реалізації права на отримання відшкодування при спільній вині учасників будуть передувати певні проблеми.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки регулюється ст. **1166, 1187, 1188 ЦК України**. При цьому, внаслідок не повного регулювання цього питання законом спочатку Верховний суд України, а згодом Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ неодноразово давали роз'яснення процедури відшкодування шкоди завданої кількома особами.

Відповідно до Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №4 від 01.03.2013р. «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди завданої джерелом підвищеної небезпеки» (надалі – Постанова) розглядаючи позови про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, суди повинні мати на увазі, що відповідно до статей 1166, 1187 ЦК шкода, завдана особі чи майну фізичної або юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала. Обов'язок відшкодувати завдану шкоду виникає у її завдавача за умови, що дії останнього були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, – незалежно від наявності вини.

Відповідно до ст.1188 ЦК України шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки, відшкодовується на загальних підставах, при цьому за наявності вини всіх осіб, діяльністю яких було завдано шкоди, розмір відшкодування визначається у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення.

Відповідно до п.8 Постанови спір про відшкодування шкоди, завданої при цьому самим джерелам підвищеної небезпеки кожним із їх володільців перед іншим із них, вирішується за правилами статті 1188 ЦК, а саме: шкода, завдана одному з володільців із вини іншого, відшкодовується винним; не відшкодовується шкода, завдана володільцю лише з його вини; за наявності вини всіх володільців розмір відшкодування визначається судом у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення (тобто залежно від ступеня вини кожного); у разі відсутності вини володільців у взаємному завданні шкоди жоден із них не має права на відшкодування.

Що ж таке обопільна вина при ДТП?

Одразу необхідно зазначити, що буквальне поняття обопільної вини у скоєнні дорожньо-транспортної пригоди законодавством не передбачається. Обопільна вина, поняття розмовне. Під цим терміном, в побуті, мається на увазі ситуація, коли два учасники дорожнього руху винні у вчиненні однієї дорожньо-транспортної пригоди.

Громадянин ОСОБА_1 21.11.2008 р., о 22-50 год., керуючи троллейбусом «П143-Т» №526 по вул. Мельникова у м. Києві, перед зміною напрямку руху, не переконався, що це буде безпечним для інших учасників руху, під час перестроювання не дав дорогу автомобілю „Шевроле” д\н

НОМЕР_1, в результаті чого здійснив зіткнення з ним, внаслідок чого транспортні засоби отримали механічні пошкодження.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи, протокол складено відносно ОСОБА_2, який керуючи автомобілем „Шевроле“ д\н НОМЕР_1 по вул. Мельникова у м. Києві, не вибрав безпечну швидкість руху та виїхав на смугу зустрічного руху, перетнувши подвійну суцільну лінію дорожньої розмітки, внаслідок чого здійснив зіткнення з тролейбусом «П143-Т» №526, внаслідок чого транспортні засоби отримали механічні пошкодження (справа № 3-52494\08).

Оформлення обопільної ДТП і судовий розгляд справи.

Оформлення обопільної вини відбувається за аналогією зі звичайною дорожньо-транспортною пригодою. Різниця тільки в тому, що на усіх водіїв складається протокол про адміністративне правопорушення і в усіх водіїв тимчасово вилучається посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення. Як правило, суд розглядає питання про притягнення до адміністративної відповідальності учасників ДТП окремо, так як йому передаються дві адміністративних справи. Відповідно, якщо ніхто з учасників не оспорував свою провину, на виході маємо дві постанови про притягнення до адміністративної відповідальності по одній ДТП.

Виплата страхового відшкодування при обопільній вини в ДТП.

- 1. Виплата страхового відшкодування по обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (автоцивілка).*

Існує думка, що при обопільній вини в ДТП, страхове відшкодування по автоцивілці не виплачується, чим активно й користуються страховики. Дуже часто учасники такої події навіть не звертаються в страхову компанію, тому що думають, що окрім відмови вони там більше нічого не отримають. Це не вірно. Страховик в такій ситуації не має права відмовити у виплаті страхового відшкодування, так як винуватець події є і потерпілим, й відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» має право отримати страхове відшкодування. Проблема криється в іншому, а саме в розмірі виплати, так як двоє учасників одночасно порушували правила дорожнього руху, і одночасно є як і винуватцями так і потерпілими.

Згідно висновку про оцінку вартості пошкодженого транспортного засобу матеріальний збиток, заподіяний власнику автомобіля Мітсубіші д.н. НОМЕР_1 внаслідок його пошкодження при ДТП складає 40 675,40 грн.

Позивач звернувся з вимогою до ВАТ «Страхова компанія «Нова» про виплату страхового відшкодування по страховому випадку, однак останнє відмовило у нарахуванні страхового відшкодування через відсутність завіреної копії постанови про визначення ступеня вини учасників ДТП і визначення розміру частки нанесеної матеріальної шкоди.

При змішаній формі вини ступінь вини кожного із володільців транспортних засобів суд визначає самостійно з урахуванням тяжкості допущених порушень Правил дорожнього руху, інших обставин, що мають значення для вирішення справи. Самостійного способу захисту порушеного права як визначення ступеню вини без вирішення питання про право на відшкодування шкоди цивільним законодавством не передбачено. Дане питання вирішується при розгляді спору про відшкодування шкоди, незалежно від того чи заявлено таку вимогу як самостійну. Саме з вимогою про відшкодування шкоди і звернувся позивач. А тому суд першої

інстанції встановивши, що шкоду було заподіяно як з вини третьої особи, так і з вини самого позивача мав самостійно визначити ступінь вини кожного з учасників ДТП та в залежності від цього вирішити питання про розмір шкоди, який підлягає стягненню (Справа № 22-ц-2690/7936/12).

Тобто, без визначення ступеня вини не може бути визначений і розмір страхового відшкодування й відповідно лише до такого визначення Страховик має право виплату не проводити. Для отримання страхового відшкодування учаснику ДТП потрібно перш за все звернутися з позовом до суду, який в свою чергу визначає як і ступінь вини кожного учасника ДТП так і розмір відшкодування.

Відмова відповідача у виплаті страхового відшкодування через відсутність постанови про визначення ступеню вини кожного з учасників ДТП не ґрунтується на вимогах закону, оскільки у справі про адміністративне правопорушення суд визначає наявність чи відсутність складу адміністративного правопорушення, строк притягнення до адміністративної відповідальності та визначає розмір адміністративного стягнення. Ступінь же вини кожного з учасників ДТП визначає суд при розгляді цивільної справи. Посилання у листі відповідача на ст. 1190 ЦК України як на підставу відмови у нарахуванні страхового відшкодування не можна визнати обґрунтованим, оскільки дана норма регулює правовідносини щодо солідарної відповідальності осіб, спільними діями яких заподіяно шкоди потерпілому. Спірні ж правовідносини регулюються ст. 1188 ЦК України, оскільки шкода завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки з вини самих осіб, які керували транспортними засобами, а не третім особам. Виходячи з визначеного ступеню вини 50 % кожного з учасників ДТП на користь позивача підлягає стягненню страхове відшкодування у розмірі 20 337,70 грн. (40675, 40 грн :2) (Справа № 22-ц-2690/7936/12).

Ступінь ж вини кожного учасника ДТП судді визначають самостійно з вивченням матеріалів адміністративних справ, пояснень, доводів учасників ДТП, судової експертизи та інших доказів. Поширеною є практика поділу вини (відповідно і відшкодування) як 50 на 50. Але не рідкісні й випадки, коли суд визначає левову частку провини саме за одним учасником, наприклад, 80 на 20. Відповідно розмір страхового відшкодування виплачується у такій же самій пропорції.

Виходячи з того, що обидва учасники допустили досить суттєві порушення Правил дорожнього руху, обидва були притягнуті до однакового виду адміністративного стягнення, колегія суддів не може погодитися з доводами апеляційної скарги про те, що вина позивача складає лише 10 % та вважає що ступінь вини кожного з учасників ДТП по 50 %. (справа № Справа № 2-1861/11)

2. Виплата страхового відшкодування по КАСКО.

Істотно нічим не відрізняється від звичайних виплат по КАСКО. Проблем щодо визначення розміру виплати, як при автоцивілці, тут немає. Але, потрібно звернути увагу на наступний момент: при «обопільній» ДТП, страхувальник по КАСКО в будь-якому випадку порушує Правила дорожнього руху). Відповідно, якщо договором страхування передбачено відмову у проведенні виплати при порушенні страхувальником Правил дорожнього руху, то і при обопільній вині в ДТП страховик буде вправі відмовити у сплаті страхового відшкодування.

3. Регрес при обопільній вині.

Що ж відбувається з регресом при обопільній винні в ДТП? За загальним правилом страховик (по КАСКО) має право звернутися до винуватця ДТП з метою повернення виплаченого ним відшкодування, яке він сплатив потерпілому (своєму страхувальникові). Але при обопільній винні в ДТП винуватець і є потерпілим, тим більше потерпілий - клієнт страхової також є і винуватцем у цій дорожньо-транспортній пригоді. Відповідно для отримання регресної виплати страховику потрібно здійснити усі ті ж дії, що й учаснику ДТП.

Суд бере до уваги, що при виплаті страхового відшкодування страхова компанія не наділена повноваженнями щодо визначення ступеня вини кожного з учасників ДТП, а тому виплату проведено згідно з договором добровільного страхування транспортного засобу, відповідно до договору, яким встановлено, що сума страхового відшкодування визначається виходячи із вартості відновлюваного ремонту застрахованого транспортного засобу, і підлягає виплаті страхувальнику з врахуванням франшизи; у Договорі передбачено, що при скоєнні ДТП з вини або в наслідок дії користувача застосовується підвищений розмір франшизи, який становить 2% від страхової суми, а саме 639,18 грн. і таким чином, страховою компанією при розрахунку суми страхової виплати було враховано вину страхувальника під час ДТП, даний факт підтверджується розрахунком суми страхового відшкодування.

Разом з тим, відповідно до ст. 1188 ЦК України, шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки, за наявності вини всіх осіб, діяльністю яких було завдано шкоди, відшкодовується у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення.

З огляду на те, що учасники ДТП ОСОБА_1 та ОСОБА_2 постановами судів визнані винними у скоєнні цієї ДТП та притягнуті до адміністративної відповідальності за ст. 124 КУпАП, суд вважає, що розмір відшкодування завданої відповідачем ОСОБА_1 шкоди становить 50% від завданої шкоди, тобто 1609 грн. 14 коп. (3218,28 : 2) (справа № 2-1861/11)

Страховики, звичайно іншої думки і вважають, що сплативши страхове відшкодування, вони мають право отримати його назад. Але логіка страховиків, принаймні, зрозуміла. Їх мета мінімізувати збитки. Дивує іноді рішення судів на користь страховика про повне задоволення його позову. Хоча, як правило, такі рішення виносять суди першої інстанції, а апеляційні суди відновлюють статус-кво.

Замість висновків.

На практиці відшкодування шкоди при наявності вини усіх учасників події значно затягується. Замість вчинення стандартних дій, учасникам події потрібно ще пройти додатковий судовий розгляд справи для визначення ступеню вини, що через завантаженість судової системи буде потребувати багато часу. Нажаль й нещодавня Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №4 від 01.03.2013р. «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди завданої джерелом підвищеної небезпеки» за №4 вказану проблему на даний момент не вирішила.